

Nr 537

Av herr **Gustafson** i Göteborg **m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen.*

Kungl. Maj:t har i proposition nr 86 framlagt förslag till omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen. Omläggningen förutsätter viss utbyggnad av de juridiska fakulteternas personalorganisation. Därvid ha 4 professorer, därav 3 i allmän rättslära (Uppsala, Lund och Stockholm) och 1 i finansrätt med finansvetenskap (Stockholm) samt ett antal lägre lärartjänster befunnits erforderliga.

1949 års kommitté för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen funno att — förutom den genom Stockholms stads försorg tillkomna donationsprofessuren i internationell rätt vid Stockholms högskola samt den professor i internationell rätt vid Uppsala universitet, om vars inrättande på visst sätt förordnats i kungl. brev den 30 juni 1938 — principbeslut jämväl borde fattas om inrättande av en professor inom detta ämnesområde i Lund.

Kungl. Maj:t har emellertid — under hänvisning till att professorer i internationell rätt vid universiteten i Uppsala och Lund, såsom universitetskanslern i sitt yttrande framhållit, icke vore oundgängligen erforderliga för undervisningen och då ämnet internationell rätt vore speciellt representerat vid Stockholms högskola genom Carl Lindhagens professor i internationell rätt — ansett sig icke kunna tillstyrka vare sig inrättandet nu av professor i internationell rätt i Uppsala eller principbeslut om inrättande av sådan professor i Lund.

Det är anledning att här först erinra om vad som förekom då principbeslutet om inrättande av en professor i internationell rätt i Uppsala fattades år 1938. Dåvarande professorn Ö. Undén hade hemställt om inrättande av en professor i internationell rätt och till stöd därför yttrat:

Vid de svenska universiteten intoge den internationella rätten för närvarande en undanskymd ställning. Ingenstädes i vårt land finnes en särskild lärostol i vare sig folkrätt eller internationell privaträtt och ej heller i dessa båda ämnen förenade till "internationell rätt". Detta förhållande vore så mycket mer påfallande, som vårt land ofta under skilda perioder stått i främsta ledet när det gällt försöken att praktiskt utbygga rättsförhållandet mellan staterna. Den svenska statsledningen hade ock under ett skede, dit man förlade folkrättens begynnelse såsom vetenskap, visat en framsynt uppskattnings av denna vetenskaps möjligheter och framtida

betydelse. Här torde endast behöva erinras om de kallelser att träda i svensk tjänst, som svenska regeringen riktade till två av 1600-talets berömdaste folkrättsjurister, Hugo Grothius och Samuel Pufendorf, därmed beredande dessa under kritiska förhållanden moraliskt och materiellt stöd för fortsatt arbete.

Det nuvarande läget beträffande den internationella rättens ställning såsom läroämne vid våra juridiska fakulteter vore följande.

Såväl vid statsuniversiteten som vid Stockholms högskola vore folkrätten tilldelad en professur, som därjämte omfattade ämnena statsrätt och förvaltningsrätt. I Lund inginge ytterligare kyrkorätt i professurens titel, men detta innebure icke, att någon olikhet i sak föreläge mellan de tre fakulteterna beträffande professurernas ämnesområden.

Statsrätt och förvaltningsrätt hade beretts stort utrymme i studieplanerna för de juridiska ämbetsmannaexamina. Särskilt förvaltningsrätten tenderade att på grund av statsförvaltningens växande omfattning och betydelse i samhället få ytterligare ökad vikt. Innehavaren av en professur i dessa båda ämnen måste bli starkt absorberad av undervisning och författarskap, om han skulle kunna tillfredsställa sådana krav, som svarade mot ämnenas praktiska och teoretiska vikt. Folkrätten hade föga utsikter att hävda sig i denna kombination. Endast undantagsvis kunde det förväntas, att innehavaren av statsrättsprofessuren med dess hittillsvarande omfattning kunde, såsom den näst siste innehavaren av uppsalafakultetens professur under sin långa ämbets tid verkligen lyckades, medhinna att ägna ett djupare intresse även åt folkrätten.

Detta förhållande vore synnerligen otillfredsställande och bleve alltmer ohållbart med hänsyn till folkrättens och folkrättsvetenskapens livliga utveckling i nutiden. Bland våra närmaste grannländer hade både Danmark och Finland särskilda professorer i folkrätt. Särskilda lärostolar i folkrätt eller internationell rätt torde i högst få länder saknas. Det finge ock framhållas, att på många håll utomlands upprättats vetenskapliga institut för internationell rätt. I Norge, där folkrätten vore liksom hos oss förenad med statsrätten under samma professur, funnes dock i Nobelinstitutet ett vetenskapligt institut, där regelbundet föreläsningar anordnades i folkrätt. Även i Uppsala funnes som bekant, tack vare en privat donation, ett institut för internationell rätt. Dess begränsade resurser tilläte dock icke någon avsevärd föreläsningsverksamhet eller annan regelbunden undervisning. Däremot ägde institutet ett bibliotek, visserligen ännu ej betydande men med relativt goda möjligheter till utvidgning av bokbeståndet. Vid institutet funnes ock en amanuens anställd. Arbetsmöjligheterna för en professor i folkrätt underlättades uppenbarligen genom tillvaron av institutet.

Att denna fråga icke tidigare upptagits torde sammanhånga därmed, att man icke velat aktualisera densamma utan att hava någolunda säkra utsikter att få kompetenta sökande till en nyinrättad professur. Emellertid torde detta betraktelsesätt icke längre böra hindra fakulteten från att taga ett initiativ. Det torde med visst fog kunna sägas, att unga vetenskapsidkare tvekade att specialisera sig på folkrätten, så länge en specimination inom detta område faktiskt vägde mindre i den akademiska konkurrensen än arbeten inom andra juridiska områden. Därest statsmakterna fattade

ett principbeslut om inrättandet av en professur men samtidigt dröjde till en senare tidpunkt med anvisande av anslag för ändamålet, torde utsikterna att erhålla kompetenta sökande väsentligt ökas. Det finge för övrigt erinras om att en dylik anordning tillämpats, när det nyligen gällt upp-rättandet av en ny professur i privaträtt vid Lunds universitet.

En professur i folkrätt syntes lämpligen kunna omfatta även internationell privaträtt. Visserligen vore dessa båda ämnen ganska olikartade. Men det syntes ur olika synpunkter vara mera ändamålsenligt att sammanföra folkrätten och den internationella privaträtten än att kombinera ett av dessa ämnen med något annat av fakultetens ämnen. I åtskilliga främmande länder förekomme kombinationen folkrätt och internationell privaträtt såsom föremål för en och samma professur. L'Institut de droit international — den bekanta internationella akademien — hade båda dessa ämnen till föremål för sin verksamhet. Det kunde ock erinras om att i vårt land ända till för några år sedan ämnet "internationell rätt" i juris licentiat-examen hade varit en gemensam beteckning på folkrätt och internationell privaträtt. För närvarande vore den internationella privaträtten hos oss tillagd antingen den ena civilrättsprofessuren eller ock processrättsprofessuren. Med hänsyn till civilrättens och processrättens stora betydelse för ämbetsmannautbildningen bleve den internationella privaträtten i dessa kombinationer nödvändigtvis starkt undanskjuten. I en kombination med folkrätten skulle ämnet komma mera till sin rätt utan att dock behöva inkräkta alltför mycket på den tid, som innehavaren av en dylik professur borde ägna åt folkrätten.

1949 års kommitté för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen anförde som stöd för sin framställning om principbeslut om inrättande av en professur i internationell rätt i Lund bl. a.:

De internationella frågorna ha under senare år alltmer ökat i betydelse. För ett litet land som Sverige skulle det vara av utomordentlig vikt att äga tillgång till ett mindre antal välkvalificerade jurister på den internationella rättens område, vilka kunde sändas till de internationella organisationerna. Härför är det emellertid nödvändigt att tillräckliga förutsättningar skapas för forskning och kvalificerad undervisning inom detta rättsområde genom att samtliga fakulteter få en egen professur i internationell rätt. Sedan detta skett bör det finnas väsentligt större möjligheter att väcka och stimulera yngre vetenskapsidkare till vetenskapliga insatser på den internationella rättens område. Enligt kommitténs mening böra alla de åtgärder vidtagas, som kunna främja intresset för internationell rätt.

De skäl som 1938 års förslagsställare och kommittén anförde tala alljämt och med tilltagande styrka för inrättandet av professorer i internationell rätt i Uppsala och Lund. Till de anförda skälen ha under de gångna åren fogats nya. De båda inom den internationella rätten fallande ämnesområdena folkrätt och internationell privaträtt äro av en växande betydelse, varom här blott några ytterligare antydningar torde vara erforderliga.

Vad först folkrätten angår, så blir allt vanligare att enskilda personer

liksom inhemska myndigheter ställas inför folkrättsliga spørsmål. Antalet internationella organisationer liksom tjänstemannastaberna däri ökas ständigt, vilket kräver personal som är förtrogen med folkrättsliga frågeställningar. Stater, vilka liksom Sverige traditionellt föra en neutralitets- eller alliansfri politik, måste förvänta, att deras medborgare i stor utsträckning komma att anlitas icke blott såsom internationella tjänstemän utan även såsom medlare, opartiska skiljemän, kontrollanter m. m. Vi kunna i allmänhet icke undandraga oss dessa arbetsuppgifter. Härigenom ställas särskilda förpliktelser på undervisningen och forskningen i folkrätt i vårt land.

Vad härefter angår den internationella privaträtten, så har denna hittills intagit en underordnad ställning i de juridiska studierna. En ändring härvidlag torde bli ofrånkomlig. Samfärdseln mellan länderna blir med varje dag allt intensivare. Icke minst gäller detta Sverige, som är i så hög grad beroende av sin utrikeshandel. Vi se nu fram mot en ytterligare integration av Nordens och Europas näringsliv till en enda marknad. Svenska jurister måste i en utsträckning som icke tillförne taga ställning till konflikter mellan svensk och utländsk rätt. Elementära kunskaper om huru rättsmaskineriet fungerar i de länder, med vilka vi ha de livligaste förbindelserna, komma säkerligen likaså att bli nödvändiga för ett stort antal svenska jurister.

Vad sålunda anförts torde tillräckligt motivera, varför frågor om inrättandet av professurer i internationell rätt icke längre kunna uppskjutas. De skäl som departementschefen i anslutning till universitetskanslern anført om att professurer i internationell rätt icke vore erforderliga för undervisningen torde icke vara bärande, i det undervisningens behov då setts ur en alltför snäv synvinkel. Den enligt studieplanen anslagna tiden för kursundervisning i dessa ämnen är förhållandevis ringa och torde snart behöva ökas. Till undervisningens behov måste räknas icke blott den elementära kursundervisningen utan även tillhandahållandet av läroböcker, handböcker eller mera speciellt inriktade bearbetningar av läroämnet. Behovet av sådan litteratur är desto mer trängande i ämnen såsom folkrätt och internationell privaträtt, åt vilka anslagits föga tid för kursundervisning och där självstudiet i stället måste ta desto större plats. Sådan litteratur är även av stor betydelse för den fortbildning, åt vilken varje jurist även efter avlagd juris kandidatexamen måste ägna sig för att bibehålla sina kunskaper och sin yrkesfärdighet. Till dylika undervisningens behov i vidsträckt bemärkelse måste även räknas universitetens och universitetslärarnas uppgift att bevaka och till inhemska läsekreter vidarebefordra nyheter i fråga om rättsutveckling och forskning utomlands. Denna uppgift

är särskilt krävande och betydelsefull i fråga om den internationella rätten, där vi icke kunna lita till inhemska rättskällor. Sådana undervisningens behov torde icke bli vederbörligen tillgodosedda, om så omfattande och speciella ämnesområden som folkrättens och den internationella privaträttens läggas till de redan förut mycket omfattande professurerna i offentlig rätt respektive civilrätt.

Vid främmande universitet är vanligt med särskilda professurer i vart av ämnena folkrätt och internationell privaträtt. Behovet av dylika särskilda lärostolar är i och för sig lika stort i Sverige. Inrättandet vid varje juridisk fakultet av åtminstone lärostolar i internationell rätt, omfattande både folkrätt och internationell privaträtt, är mot denna bakgrund ett blygsamt önskemål, vars förverkligande icke längre kan skjutas på en obestämd framtid.

En väsentlig synpunkt i denna fråga är den, att beslut år 1938 redan träffats om inrättande av en professur i internationell rätt i Uppsala från och med tidpunkt som framdeles skulle bestämmas. Avsikten med en sådan anordning var — såsom framgått av det tidigare anförda — att locka unga vetenskapsidkare, som tvekade att specialisera sig på internationell rätt, att ägna sig däråt. Så har också skett i större omfattning än tidigare under senare år. Visserligen har icke vare sig i propositionen eller annorstädes ifrågasatts annat än att 1938 års principbeslut skulle stå fast. Med en realistisk bedömning måste emellertid de, som ha ägnat eller som överväga att ägna den internationella rätten sitt intresse, säga sig att, om det redan fattade principbeslutet icke i detta sammanhang bringas i verkställighet, deras förhoppningar härpå måste avskrivnas för överskådlig tid. Det måste då befaras att de märkbara framsteg, som den på internationell rätt inriktade forskningen i vårt land gjort under det senaste årtiondet, bytas i tillbakagång. Ett åsidoskjutande av redan fattade principbeslut under snart 20 år måste även på ett olyckligt sätt rubba tilltron till statsmakternas utfästelser — icke minst dem varom beslut skola fattas i anledning av den nu framlagda propositionen — vilka ju komma att få en liknande karaktär av principbeslut.

Möjligheter synas redan nu föreligga att erhålla kompetent lärarkraft till besättandet av en professur i internationell rätt i Uppsala. En sådan befattning bör därför inrättas från och med budgetåret 1958/59. Vid tillsättningsförfarandet torde visa sig i vad mån kompetenta sökande finnas även för besättande av en professur i internationell rätt i Lund. Beroende härpå får sedermera bestämmas när professuren i Lund lämpligen bör komma till stånd. Tills vidare torde därför för Lunds del vara tillräckligt med ett principbeslut om inrättande av en professur i internationell rätt därstädes.

Med stöd av ovanstående hemställa vi således,

att riksdagen nu måtte uttala sig för uppförande av en
professur i internationell rätt vid universitetet i Uppsala
å universitetets stat från och med budgetåret 1958/59,
samt att riksdagen i övrigt vid behandlingen av proposi-
tionen nr 86/1957 måtte beakta vad ovan anförts.

Stockholm den 20 mars 1957

Sven Gustafson
i Göteborg

Harald Larsson
i Hedenäset

Walter Sundström

Jean Braconier

Manne Ståhl

Olof Hammar